

Musical matinees organized by library as an addition to people's readings became also interesting events in context of festive culture. The author highlights this fact in the article. Every musical morning on organizer's opinion was dedicated to one certain composer to give a full presentation. First the report explaining role of certain composer in music history, his biography and characteristics of his work was given. Items performed on the event were given deeper analysis.

In such a way listeners took a special background and it helped to understand and perceive musical programmed. Famous Nikolayev musicians and singers took part in musical matinees.

Another great event in cultural and mass activity of library was symphony music matinees. Local and invited symphony orchestras introduced to listeners national and world classic symphony music works. Owing to such events, inhabitants of Nikolayev got to know famous works of such composers as F. Chopin, J. Massenet, F. Levin, M. Glinka, A. Rubinstein, A. Borodin and others.

Key words: festive culture, library, popular reading, musical morning lecture, symphonic music morning.

УДК (008) 130

Людмила Степанівна Пилявець
здобувач

ПЕРЕДУМОВИ ВИНИКНЕННЯ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ЯК КУЛЬТУРОЛОГІЧНА ПРОБЛЕМА

У статті визначено та обґрунтовано основні передумови виникнення глобалізації як унікального феномена сучасного світу з актуалізацією уваги не лише на економічних, а й культурних аспектах. Особлива увага приділена тим проблемам глобалізаційних процесів, дослідники яких зазнають найбільших труднощів у їх вивченні, зокрема за допомогою методів культурологічної науки.

Ключові слова: глобалізація, глобалізаційні процеси, модернізація, вестернізація, універсалізація, культура.

Глобалізація, як відомо, є визначальним чинником світового економічного, політичного та соціального розвитку. Під впливом глобалізації виникла "світ-економіка", "прозорими" стали національні кордони, відбувся поділ світу на високорозвинені країни та країни так званої "економічної периферії", які почасти безуспішно намагаються наблизитися до перших за рівнем свого економічного і соціального розвитку. Завдяки глобалізації відбулися докорінні зміни в способі життя і побутуванні мільйонів людей, які орієнтуються на стандарти споживання, форми проведення дозвілля і базові цінності культури, які здебільшого виникли в процесі становлення західної цивілізації. Тому, можна вважати, що саме в культурі вплив глобалізації проявляється найбільш масштабно. Більшість дослідників говорять про культурну експансію, уніфікацію національних культур, перетворення масової культури в її американізованому варіанті на домінуючий тип культури, зміну структури свідомості широких мас, які в міру розширення і поглиблення процесу глобалізації втрачають уявлення про свою культурну ідентичність, зниження культурного рівня населення тощо. Так відбувається посилення відмінностей у рівні культурного розвитку країн і народів, виникають нові форми нерівності, зокрема відмінності в можливостях представників різних соціальних груп, класів, націй та етносів отримувати доступ до інформації та передових інформаційних технологій.

Водночас, незважаючи на значущість питань, пов'язаних із соціокультурними наслідками глобалізації, вони не отримали належного висвітлення в сучасній культурології – більшість дослідників феномена глобалізації аналізують її здебільшого в економічній, правовій чи політичній площині. Відтак, розгляд глобалізації з позицій теорії культури нині представляє особливий інтерес. Одним з питань, що потребують ґрунтовного вивчення (з огляду на їх особливу гостроту та актуальність), є дослідження передумов виникнення глобалізації, зумовлене необхідністю визначення загальних тенденцій світового розвитку. Отже, метою статті є виявлення передумов глобалізації на сучасному етапі її розвитку з урахуванням культурної проблематики.

Проблема глобалізації належить до тих питань, які нині перебувають у полі пильної уваги представників як української, так і зарубіжної наукової думки. Сьогодні практично немає жодного відомого українського чи західного дослідника, який би тією чи іншою мірою не торкався б у своєму дослідженні даної теми. Розумінню самої сутності глобалізації притаманний величезний масив різночитання. Це стосується буквально всіх аспектів, починаючи від самого факту її визнання, позитивного або негативного сприйняття, історії, а тим більше – конкретних, специфічних процесів глобалізації – економічних, міжнародних тощо. Серед досліджень, присвячених феномену глобалізації, можна виокремити праці, в яких глобалізація розглядається в контексті проблем світового розвитку, тобто обґрунтовується теза про те, що світ стає більш гомогенним в економічному, соціальному, культурному, політичному планах, що відбувається поширення і сприйняття єдиних стандартів, під якими розуміються моделі економічного, політичного і соціального розвитку, які виникли на Заході і були поширені на всій планеті [18].

В інших працях відстоюється теза про поділ світу, що проявляється у закріпленні за країнами і регіонами різних статусів і ролей у системі світового поділу праці, а також про наростання конфлікто-

генності світу, про що свідчить збільшення кількості "гарячих точок", розширення масштабів міжнародного тероризму тощо [1; 2; 3; 9; 15; 16; 19; 20].

Про дві тенденції світового розвитку – універсалізацію світу та його фрагментацію – йдеться в працях А. Ротфельда, Дж. Розенау та інших. До речі, останній запропонував для опису даних процесів спеціальний термін – "фрагментативність" ("fragmegrative"), який відображає, на його думку, одночасну дію фрагментації – "fragmentation" та інтеграції – "integration". Особливий інтерес у контексті даного дослідження викликають праці, в яких розглядаються витоки та сутність глобалізації. До них насамперед варто віднести праці Ж. Атталі, У. Бека, З. Бжезинського, І. Валлерстайна, М. Делягіна, К. Делокарова, М. Кастельса, Д. Медоуза, О. Панаріна та інших [1; 2; 3; 10].

Отже, проблема глобалізації розглядається в численних публікаціях, водночас низка питань, у тому числі передумови виникнення глобалізації, висвітлені в ній не завжди повно.

Проблема глобалізації, будучи найбільш обговорюваною у сучасних працях з економіки, політології, теорії культури, філософії, міжнародних відносин та інших дисциплін, одночасно залишається однією з найбільш дискусійних проблем, щодо яких підходи та оцінки різних дослідників значно відрізняються. Так, усе різноманіття точок зору щодо причин виникнення глобалізації можна звести до кількох головних позицій, перша з яких представлена у працях І. Валлерстайна, В. Межуєва та інших, які стверджують, що глобалізація – об'єктивний процес злиття національних економік в єдину загальносвітову систему. В основі глобалізації – інформаційно-комунікативне зближення, планетарна наукова революція, міжнародні соціальні рухи, нові види транспорту, реалізація телекомунікаційних технологій, інтернаціональна освіта. Глобалізація стає реальністю, коли виникає відкритість світу, коли високі технології входять у побут, коли лібералізація у сфері економіки і політики перетворюється на головний принцип організації суспільного життя. На думку дослідників, глобалізація – це продовження процесу становлення людства як цілісності, який розпочався задовго до появи інтернету – "символу і синоніму глобалізації" [11], потужних ТНК та інформаційного суспільства. Глобалізації притаманна тенденція до універсалізації світу, яка проявила себе ще на етапі становлення людства, набула яскраво вираженого характеру під час Великих географічних відкриттів і стала домінантою суспільного розвитку в ХХ ст.

Представники іншої позиції стверджують, що глобалізація є варіантом модернізації, яку здійснюють сьогодні країни і народи, які прагнуть наздогнати розвинуті в економічному відношенні держави.

На думку прихильників "лівої опозиції", глобалізація – сучасна форма монополізації, концентрації капіталу, а відповідно – усупільнення виробництва, що сприяє переходу до нового, більш справедливого устрою. Крім того, представники цієї точки зору ототожнюють глобалізацію з інтернаціоналізацією, розглядаючи її домінуючу тенденцію суспільного розвитку [7].

Однак жодна з цих позицій щодо причин виникнення глобалізації не витримує критики. Наприклад, стверджувати, що глобалізація – це тенденція до універсалізації світу – означає повністю абстрагуватися від тих якісних характеристик, які притаманні глобалізації і які відрізняють її від інших процесів. Так, у Давній Греції процес універсалізації мав в основі універсалізм грецької культури, у часи Давнього Риму – універсалізм системи права, у часи середньовіччя – універсалізм релігії та універсалізм християнських цінностей. Усі, хто не належав до Ойкумени, не могли вважатися суб'єктами універсального світу. Натомість під час глобалізації створюється система зв'язків і відносин між різними країнами і народами, які виконують функцію активного чи пасивного суб'єкта глобалізації.

Глобалізацію також не слід ототожнювати й з модернізацією, оскільки, по-перше, є різні види модернізації: "вестернізація без модернізації", "модернізація без вестернізації", "наздоганяючий розвиток". Відповідно, існують різні теорії: вестернізації, неорганічної модернізації, органічної модернізації, вторинної модернізації, наздоганяючої модернізації, ешелонів модернізації тощо. По-друге, сьогодні переосмислюється сам термін "модернізація": якщо раніше вона розглядалася як слідування заздальгідь визначеним зразкам, то тепер модернізація сприймається як відкритий інноваційний процес, під час якого національні держави вирішують актуальні проблеми розвитку у відповідь на виклики постсучасності. Тому глобалізація не може бути варіантом модернізації, оскільки у процесі глобалізації відбувається руйнація основ національних держав, звуження поля дії державного суверенітету, розмиваються уявлення про національні інтереси, які дедалі більше замінюються на приватні інтереси ТНК. Глобалізація не може бути й варіантом інтернаціоналізації, бо вона (глобалізація) сприяє закріпленню економічної, політичної і культурної першості країн і народів, поділу світу на країни-лідери і країни "третього світу".

Отже, серед сукупності об'єктивних і суб'єктивних причин виникнення глобалізації, які з'явилися одночасно і без яких глобалізація не могла б констатуватися як феномен, варто виокремити насамперед перехід низки країн від постіндустріального до інформаційного суспільства. Мається на увазі формування структур останнього, виникнення глобальної мережі інтернету, поширення засобів масової комунікації тощо. Іншою передумовою виникнення глобалізації є становлення системи економічних взаємовідносин, яка склалася у повоєнний період. Виникненню світової економіки з жорстким розподілом ролей і функцій між країнами сприяло прийняття низки міжнародних угод про торгівлю, тарифи та вільні економічні зони, у тому числі Угоди про Північноамериканську зону вільної торгівлі, угоди про утворення НАФТА тощо.

Глобалізація неможлива без міжнародних інститутів та організацій, покликаних підтримувати новий економічний порядок і не допустити перерозподілу ресурсів і ринків збуту між країнами-

лідерами і країнами, які прагнуть звільнитися від економічної і політичної залежності, використовуючи механізми прискореної модернізації. Це такі організації, як МВФ, Всесвітній банк, ВТО та багато інших, які також відіграють свою роль у міжнародній економічній системі і діяльність яких призводить не до оздоровлення ситуації, а навпаки – до поглиблення та збільшення масштабів стагнаційних процесів у різних сферах суспільного життя, насамперед в економіці.

Крім міжнародних інститутів, варто згадати й про діяльність так званих транснаціональних корпорацій, які сьогодні є головними дійовими особами не лише на світовій економічній, а й на політичній сцені. Використовуючи різні засоби економічного і політичного тиску, ТНК реально контролюють не лише окремі галузі, а й сектори економіки в різних країнах і примушують національні уряди ухвалювати вигідні для них рішення. Як підкреслюють незалежні експерти, ТНК контролюють більше 90% прямих зарубіжних капіталовкладень у країнах Заходу і практично 100% інвестицій в економіку країн "третього світу" [14]. ТНК зацікавлені у розширенні сфери свого впливу, в знятті будь-яких бар'єрів на шляху руху капіталу, товарів і робочої сили, у формуванні світу, в якому роль кожного суб'єкта міжнародних відносин буде чітко визначеною і де на основі раціонального використання наявних ресурсів можна буде отримати максимальний прибуток.

Ще однією передумовою виникнення глобалізації став крах проекту модерну, запропонований і значною мірою реалізований епохою модерну. Французькі, англійські і німецькі просвітителі виходили з того, що принципи справедливості, свободи і рівності є принципами регуляції взаємовідносин у новому, громадянському суспільстві не лише окремих індивідів, а й країн. Ці ідеї глибоко проникли у структури масової свідомості європейців, як і ідея демократії і прав людини. Однак у середині 1960-х років стало зрозуміло, що ці принципи втратили свою регулятивну силу, що у співтоваристві націй є перші серед рівних, що реальна нерівність країн не лише не знижується, а й навпаки – поглиблюється, причому швидкими темпами. Події останніх років переконливо свідчать, що принцип рівності націй фактично відкинутий, що асиметричний світ, в якому є країни, які користуються всіма благами цивілізації, і країни, які є джерелами сировини, дешевої робочої сили, ідей для перших, сприймається як належне не лише елітами країн Заходу, а й переважною більшістю тих, хто належить до "золотого мільярду". Очевидно, що якщо не було б настільки різких змін у ментальних структурах європейської людини, глобалізація, під час якої зміцнюється поділ світу на багату Північ і бідний Південь, а також ставиться під сумнів право тієї чи іншої держави розпоряджатися власними ресурсами, територією, природними копалинами тощо, не набула б такого розмаху і глибини, які констатуються всіма дослідниками даного феномена.

Нерівність у розвитку різних країн простежується у всіх сферах, насамперед в економічній. Так, одним з перших результатів глобалізації виявилася інтеграція ринків, однак на частку багатих країн наприкінці ХХ століття припадало 82 % експортної торгівлі, а на частку найбідніших – 1%. Глобальна нерівність наочно проявляється і в розподілі прямих іноземних інвестицій: 58 % їх було розміщено в промислово розвинених країнах, 37 % – у тих, що розвиваються, і 5 % – у перехідних економіках Східної Європи та СНД. США і Японія досягають 90 % приросту ВВП за рахунок впровадження сучасних досягнень НТР, з його виробництва на душу населення їм немає рівних [4].

Передумовою виникнення глобалізації дослідники визнають й розпад СРСР та перехід низки держав Східної Європи на капіталістичний шлях розвитку, в результаті чого були відкриті кордони для продукції західних товаровиробників, які за досить короткий термін майже повністю захопили їх внутрішні ринки.

Розглянуті причини не є вичерпними для пояснення передумов виникнення такого феноменального явища, як глобалізація, оскільки історія питання викликає чимало суперечок: хтось вважає, що глобальні процеси почалися з епох великих географічних відкриттів, хтось – з І. Канта, а хтось з друккарства. Однак видається більш обґрунтованою теза про початок глобалізації у другій половині ХХ століття, точніше у 1945-1975 рр. Друга світова війна стала, по суті, першою глобальною війною, в яку тією чи іншою мірою виявилися втягнуті всі континенти. Одразу після війни була створена глобальна міжнародна організація – ООН, виникли соціально-економічні проблеми, а процеси науково-технічної революції стали впливовим політичним та економічним фактором. У 1970-1990-і роки людство "раптово" зіткнулося з комплексом глобальних проблем і зробило перші спроби їх вирішити. Наприклад, у сфері економічної та гуманітарної співпраці. З кінця 1990-х років розпочався інший період глобалізації, для якого характерні певні ознаки, тісно пов'язані з розкритими вище передумовами. По-перше, досягнення НТР у сфері інформатики та зв'язку, розширення міжнародних контактів, особливо бурхливий розвиток інтернету, призвели до створення глобального світового співтовариства, коли національні кордони дедалі більше стають умовностями. У будь-якому разі, збереження закритих, авторитарних суспільств, обмеження щодо передачі знань, інформації і пересування людей стають практично неможливими. Саме по собі це вже не просто позитивне явище, а й проблема, а іноді загроза й національній ідентичності. По-друге, очевидне збільшення впливу США – не лише політичного, економічного, фінансового, а й інформаційного, технологічного, – що в ряді випадків стає не просто важливим, а й вирішальним. Усвідомлене прагнення використовувати цей вплив відповідно до національних інтересів і культурних цінностей США, що позначається на всіх без винятку глобальних проблемах. Крім того, багато націй і держав справедливо зрозуміли в процесах глобалізації відверту загрозу своєму розвитку. У низці країн актуалізувалася заклопотаність правлячих еліт, сформувалися соціальні групи протидії процесам

глобалізації. Іншими словами, відбулася серйозна переоцінка. Глобалізаційні процеси почали сприйматися як виключно такі, що позначені негативними характеристиками. У цьому контексті слід згадати про діяльність численних організацій альтерглобалістського спрямування, серед яких виокремлюють дві тенденції альтерглобалізму: радикальну, або революційну, властиву мусульманським країнам і країнам "третього світу", що виражається у повному неприйнятті західного глобалізму і активній боротьбі, та помірковану, властиву Заходу, що обмежується окремою критикою процесів глобалізації. Сьогодні ісламські фундаменталісти, прагнучи не допускати навіть незначних нововведень, в якості альтернативної моделі глобалізації пропонують встановлення світового порядку, заснованого на ісламських цінностях. Коріння антагонізму ісламських радикалів – у готовності протистояти несправедливому світоустрою і впевненості в "перевазі" цивілізації і культурно-моральних цінностей ісламу над західними.

Варто зазначити, що останнім часом у глобалізації дедалі більшої ваги набувають соціокультурні аспекти, хоча інтенсивність цих процесів багато в чому залежить від економічних можливостей інтегрованих складових. Соціальні та культурні права, доступні раніше населенню лише розвинутих держав, поступово переймають для своїх громадян і країни, що розвиваються. Виникають громадянські суспільства, середній клас, певною мірою уніфікуються соціокультурні норми якості життя. Досить помітним явищем за останні сто років стала глобалізація культури на основі колосального зростання культурного обміну між країнами, розвитку індустрії масової культури, нівелювання смаків і пристрастей широкого загалу. Цей процес супроводжується стиранням національних особливостей літератури і мистецтва, інтеграцією елементів національних культур у почати штучно сформовану загальнолюдську культурну сферу. Глобалізація культури проявилася також у космополітизації буття, мовній асиміляції, поширенні англійської мови як глобального засобу спілкування, зокрема у сфері науки, та інших процесів.

Глобальні проблеми демонструють сьогодні найширший спектр проблем, які постали перед людством на межі століть. Їх невирішеність породжує небезпеку, серйозні загрози культурним аспектам цивілізації, які можуть проявлятися в різних сферах людської життєдіяльності, відповідних характеру проблем-попередниць. Знання природи цих загроз дає змогу вживати превентивні заходи для зниження потенційної небезпеки глобальних проблем і запобігання можливих надзвичайних ситуацій, зумовлених ними.

Підсумовуючи вищевикладене, можна констатувати, що, незважаючи на наявність широкого спектру різночитань щодо аспектів глобалізації, серед передумов її виникнення варто відзначити перехід низки країн від постіндустріального до інформаційного суспільства, становлення системи економічних взаємовідносин, діяльність міжнародних інститутів та організацій і ТНК, крах проекту модерну, розпад СРСР, перехід низки держав Східної Європи на капіталістичний шлях розвитку, масовізація та універсалізація культури, формування космополітичної ідентичності. При цьому вказані передумови не претендують на вичерпність і потребують додаткового вивчення.

Основна маса глобальних проблем у даний час своїх вирішень не знаходить. Це відбувається насамперед завдяки їх колосальній складності, величезний масштаб і відсутність в окремих країнах і у світової спільноти необхідних ресурсів і політичної волі. Також проблеми їх вирішення актуалізуються потребами соціокультурного життя, які часто відволікають від більш далеких перспектив, викликаних нерівністю у загальному культурному розвитку країн.

Література

1. Валлерстайн І. Анализ мировых систем и ситуация в современном мире / И. Валлерстайн ; пер. с англ. П. М. Кудюкина ; под общ. ред. Б. Ю. Кагарлицкого. – СПб. : Университетская книга, 2001. – 416 с.
2. Валлерстайн, И. Дилеммы XXI века и особенности переходной эпохи / И. Валлерстайн // Дилеммы глобализации. – М.: Нова, 2002. – С. 66–73.
3. Валлерстайн И. Миросистемный анализ: Введение / И. Валлерстайн. – М. : Издательский дом "Территория будущего", 2006. – 248 с.
4. Глобализация и особенности ее проявления в политической, экономической и культурной сфере жизни общества [Электр. ресурс]. – Режим доступа : <http://txb.ru/129/44.html>.
5. Даллакян А. К. Самоидентификация культуры в эпоху глобализации : автореф. дис... на соискание учен. степ. канд. филос. наук / А. К. Даллакян [Электр. ресурс]. – Режим доступа : <http://www.dissercat.com/content/samoidentifikatsiya-kultury-v-epokhu-globalizatsii>.
6. Жукова Н. Г. Глобализация и сохранение национальной идентичности / Н. Г. Жукова // Философия и общество. – 2006. – № 2. – С. 31–45.
7. Зюганов Г. А. Глобализация: тупик или выход? / Г. А. Зюганов. – М., 2001. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.val-s.narod.ru/gl_zuganov2.htm.
8. Иноземцев В. Л. Глобализация: иллюзии и реальность / В. Л. Иноземцев // Свободная мысль. – 2000. – № 1. – С. 26-36.
9. Иноземцев В. Л. Расколота цивилизация / В. Л. Иноземцев. – М., 1999. – 740 с.
10. Кастельс М. Информационная эпоха: экономика, общество и культура / Мануэль Кастельс ; пер. с англ. под науч. ред. О. И. Шкаратана. – М. : ГУ ВШЭ, 2000. – 608 с.
11. Мунтян М. Глобализация: что это такое? [Электр. ресурс]. – Режим доступа : <http://www.perspektivy.info/print.php?ID=43411>.
12. Мясникова Л. Время глобализации / Л. Мясникова // Мировая экономика и международные отношения. – 2005. – № 10. – 63 с.

13. Пантин В. И. Циклы и волны глобальной истории. Глобализация в историческом измерении / В.И. Пантин. – М., 2003. – 276 с.
14. Семенова Л. Роль ТНК / Л. Семенова, С. Соляник [Электр. ресурс]. – Режим доступа : http://www.greensalvation.org/old/Russian/Publish/09_rus/09_05.htm.
15. Тоффлер А. Футурошок : пер. с англ. / А. Тоффлер. – СПб., 1997. – 464 с.
16. Тоффлер Э. Третья волна / Тоффлер Э. [Электр. ресурс]. – Режим доступа : http://royallib.ru/book/toffler_elvin/tretya_volna.html.
17. Уткин А. И. Глобализация: процесс и осмысление / А. И. Уткин. – М. : Логос, 2002. – 253 с.
18. Фукуяма Ф. Конец истории и последний человек / Ф. Фукуяма ; пер. с англ. М. Б. Левина. – М. : ООО Издательство АСТ: ЗАО НПП "Ермак", 2004. – 588 с.
19. Хантингтон С. Кто мы? Вызовы американской национальной идентичности / С. Хантингтон. – М. : Издательства: АСТ, Транзиткнига, 2004. – 635, [5] с.
20. Хантингтон С. Столкновение цивилизаций : пер. с англ. / С. Хантингтон. – М. : ООО "Издательство АСТ", 2003. – 603 с.

References

1. Vallerstajn I. Analiz mirovykh sistem i situatsiya v sovremennom mire / I. Vallerstajn ; per. s angl. P. M. Kudyukina ; pod obshch. red. B. Yu. Kagarlitskogo. – SPb. : Universitetskaya kniga, 2001. – 416 s.
2. Vallerstajn, I. Dilemmy XXI veka i osobennosti perekhodnoy epokhi / I. Vallerstajn // Dilemmy globalizatsii. – М.: Nova, 2002. – С. 66–73.
3. Vallerstajn I. Mirossystemnyy analiz: Vvedenie / I. Vallerstajn. – М. : Izdatel'skiy dom "Territoriya budushchego", 2006. – 248 s.
4. Globalizatsiya i osobennosti ee proyavleniya v politicheskoy, ekonomicheskoy i kul'turnoy sfere zhizni obshchestva [Elektr. resurs]. – Rezhim dostupa : <http://txb.ru/129/44.html>.
5. Dallakyan A. K. Samoidentifikatsiya kul'tury v epokhu globalizatsii : avtoref. dis... na soiskanie uchen. step. kand. filos. nauk / A. K. Dallakyan [Elektr. resurs]. – Rezhim dostupa : <http://www.dissercat.com/content/samoidentifikatsiya-kul'tury-v-epokhu-globalizatsii>.
6. Zhukova N. G. Globalizatsiya i sokhranenie natsional'noy identichnosti / N. G. Zhukova // Filosofiya i obshchestvo. – 2006. – № 2. – С. 31–45.
7. Zyuganov G. A. Globalizatsiya: tupik ili vykhod? / G. A. Zyuganov. – М., 2001. [Elektronnyy resurs]. – Rezhim dostupa: http://www.val--s.narod.ru/gl_zuganov2.htm.
8. Inozemtsev B. L. Globalizatsiya: illyuzii i real'nost' / V. L. Inozemtsev // Svobodnaya mys'. – 2000. – № 1. – С. 26-36.
9. Inozemtsev V. L. Raskolotaya tsivilizatsiya / V. L. Inozemtsev. – М., 1999. – 740 s.
10. Kastel's M. Informatsionnaya epokha: ekonomika, obshchestvo i kul'tura / Manuel' Kastel's ; per. s angl. pod nauch. red. O. I. Shkaratana. – М. : GU VShE, 2000. – 608 s.
11. Muntyan M. Globalizatsiya: chto eto takoe? [Elektr. resurs]. – Rezhim dostupa : <http://www.perspektivy.info/print.php?ID=43411>.
12. Myasnikova L. Vremya globalizatsii / L. Myasnikova // Mirovaya ekonomika i mezhdunarodnye otnosheniya. – 2005. – № 10. – 63 s.
13. Pantin V. I. Tsikly i volny global'noy istorii. Globalizatsiya v istoricheskom izmerenii / V.I. Pantin. – М., 2003. – 276 s.
14. Semenova L. Rol' TNK / L. Semenova, S. Solyanik [Elektr. resurs]. – Rezhim dostupa : http://www.greensalvation.org/old/Russian/Publish/09_rus/09_05.htm.
15. Toffler A. Futuroshok : per. s angl. / A. Toffler. – СПб., 1997. – 464 с.
16. Toffler E. Tretya volna / Toffler E. [Elektr. resurs]. – Rezhim dostupa : http://royallib.ru/book/toffler_elvin/tretya_volna.html.
17. Utkin A. I. Globalizatsiya: protsess i osmyslenie / A. I. Utkin. – М. : Logos, 2002. – 253 s.
18. Fukuyama F. Konets istorii i posledniy chelovek / F. Fukuyama ; per. s angl. M. B. Levina. – М. : ООО Izdatel'stvo АСТ: ЗАО НПП "Ермак", 2004. – 588 s.
19. Khantington S. Kto my? Vyzovy amerikanskoy natsional'noy identichnosti / S. Khantington. – М. : Izdatel'stva: АСТ, Tranzitkniga, 2004. – 635, [5] s.
20. Khantington S. Stolknovenie tsivilizatsiy : per. s angl. / S. Khantington. – М. : ООО "Izdatel'stvo АСТ", 2003. – 603 s.

Пилявец Л. С. Предпосылки возникновения глобализации как культурологическая проблема

В статье определены та обоснованы основные предпосылки возникновения глобализации как уникального феномена современного мира с актуализацией внимания не только на традиционных экономических, но и культурных аспектах. Особенное внимание уделено тем проблемам глобализационных процессов, исследователи которых испытывают наибольшие затруднения в их изучении, в частности с помощью методов культурологии.

Ключевые слова: глобализация, глобализационные процессы, модернизация, вестернизация, универсализация, культура.

Pyliavets L. Background of globalization as a cultural problem

The article from the standpoint of cultural analysis examined predictors of globalization as a special phenomenon of the twentieth century. It is noted that under the influence of globalization, not only there was "world-economy", but there have been dramatic changes in lifestyle and way of life of millions of people. Thus it is in the culture of the impact of globalization was the most ambitious. It is noted that in the course of globalization enhances a difference in the level of cultural development of the countries and peoples, new forms of inequality, including inequalities of power of different social groups, classes, nations and ethnic groups access information and advanced information technology.

However, despite the importance of issues related to the socio-cultural consequences of globalization, they have not received adequate coverage in contemporary cultural studies, then this article is an attempt to identify substantive prerequisites of globalization, due to the need to identify the general trends of world development.

Among recent works on the research topic singled work in which globalization is viewed in the context of global development, is justified by the idea that the world is becoming more homogeneous in economic, social, cultural and political terms, that is the spread and acceptance of the standards under which refers to the model of economic, political and social development that emerged in the West and were spread across the planet, labor, and which advocates the thesis of the division of the world, as reflected in the consolidation of the countries and regions of different statuses and roles in the system of global division of labor and well as the rise of conflict in the world, as evidenced by the increasing number of "hot spots", the expansion of international terrorism, etc., as well as works about the two trends of world development – the universalization of the world and its fragmentation.

The result of this research is to analyze the author's conclusion that the issue of globalization, being the most discussed in modern writings on economics, political science, cultural theory, philosophy, international relations or other disciplines at the same time remains one of the most controversial issues, including evaluation of different approaches and researchers vary considerably.

The article involving evidence drawn attention to the fact that globalization should not be confused with symptoms of the modern world, as modernization, westernization, universalization and more.

Among a set of objective and subjective causes of globalization, which appeared simultaneously and without globalization could not statement as a phenomenon, the author singles out the following : move a number of countries from post-industrial to an information society, of a system of economic relations, the activities of international institutions and organizations and multinationals, the collapse of the project of modernity, and the collapse of the Soviet Union and a number of transition countries of Eastern Europe to the capitalist path of development. The authors noted that these preconditions are not intended to be exhaustive and require further study, as the story raises many issues of debate: some believe that global processes began with the Age of Discovery, someone – from Kant, and some of the printing.

The author believes that a sound is the thesis of globalization beginning in the second half of the XX century, more precisely in the years 1945-1975, and since the late 1990s began another period of globalization, which is characterized by certain features that are closely associated with the disclosure of article prerequisites. This is a clear increase U.S. influence – not only political, economic and financial, but also informational, technological, which in some cases is not just important, but critical, conscious desire to use this effect in accordance with national interests and values of the United States, affects any and all global issues. In addition, advances in the field of STD information and communication, the expansion of international contacts, especially the rapid development of the Internet led to the development of global community, where national borders are becoming increasingly conventions.

In conclusion, the author notes that the bulk of the global issues currently making their finds. This is primarily due to their enormous complexity, a huge scale and the lack of individual countries and the international community in general, the necessary resources and political will, but also because of the needs of everyday life that distract from the longer term, due to disagreements between countries and inequalities between them.

Keywords: globalization, modernization, westernization, universal, culture.

УДК 008.130.1

Віктор Михайлович Романуцький
здобувач

ДО ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ МЕТОДОЛОГІЧНОЇ ГЕТЕРОГЕННОСТІ В ДОСЛІДЖЕННІ КУЛЬТУРНОГО ВИМІРУ "ІНДИВІДУАЛІЗМ-КОЛЕКТИВІЗМ"

У статті окреслено основні світоглядні трансформації та наукові тенденції, які сприяли формуванню сучасних підходів до дослідження культурного виміру "індивідуалізм-колективізм" на засадах наукової гетерогенності, міждисциплінарності та плюралізму. Значну увагу приділено визначенню основних підходів та проблемі подолання суперечності у пріоритетності дослідження індивідуальних чи культурно-суспільних детермінант у вивченні індивідуалізму-колективізму.

Ключові слова: індивідуалізм, колективізм, міждисциплінарність, науковий підхід, методологія, крос-культурні дослідження.

Прагнення створити універсальну дефініцію поняття "культура", класифікувати культури за різними параметрами, визначити низку якостей, які можна вважати універсальними щодо всього розмаїття культур, не одне десятиліття домінують у дослідженнях представників різних галузей наукового життя – філософів, соціологів, психологів (соціальних, крос-культурних, етнічних), антропологів та ін. Тому загалом зрозуміло, чому погляди на проблеми індивідуалізму і колективізму в історичній ретроспективі представлені в напрацюваннях представників різних наук, здобутки яких вплинули на формування їх сучасного розуміння в культурології.

Крім того, суперечності у дослідженні тих культурних феноменів, які акцентують увагу або на індивідуальності людини, або на колективістських пріоритетах, спровокували створення різних наукових студій у межах однієї галузі знань. Вони часто не могли дійти згоди, що ж таки визначає формування відповідних диспозицій та ціннісних експектацій у суспільстві – людина, яка піклується про